

Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học

Lâm Hải Đăng*¹, Thân Văn Quân²

* Tác giả liên hệ

¹ Email: mrhai.dang2010@gmail.com

² Email: hongquan.hvct1978@gmail.com

Học viện Chính trị - Bộ Quốc phòng
124 Ngô Quyền, Quang Trung, Hà Đông,
Hà Nội, Việt Nam

TÓM TẮT: Bài viết trình bày thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học. Từ kết quả khảo sát, bài viết phân tích, đánh giá thực trạng nhằm tìm ra những ưu điểm, hạn chế và nguyên nhân làm cơ sở để đề xuất các yêu cầu, biện pháp nâng cao chất lượng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học, góp phần đổi mới, nâng cao chất lượng dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn nói riêng, nâng cao chất lượng giáo dục và đào tạo nói chung ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay.

TỪ KHÓA: Dạy học nêu vấn đề, thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề, khoa học xã hội và nhân văn, trường sĩ quan quân đội.

→ Nhận bài 08/3/2023 → Nhận bài đã chỉnh sửa 07/4/2023 → Duyệt đăng 15/5/2023.

DOI: <https://doi.org/10.15625/2615-8957/12310506>

1. Đặt vấn đề

Trước yêu cầu của sự nghiệp đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, cùng định hướng “Chuyên mạnh quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học” thì phát triển năng lực cho người học là xu hướng tất yếu của quá trình dạy học mà các nhà trường hướng tới [1]. Theo Kerka, dạy học theo hướng phát triển năng lực học sinh hiện đang là xu hướng giáo dục nhằm đáp ứng yêu cầu chất lượng nhân lực ngày càng cao của xã hội [2]. Đối với quân đội, nhiệm vụ quân sự, quốc phòng, bảo vệ Tổ quốc có những phát triển mới. Quân đội được xây dựng theo hướng cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, từng bước hiện đại, một số quân chủng, binh chủng, lực lượng tiến thẳng lên hiện đại. Đến năm 2025, cơ bản xây dựng quân đội tinh, gọn, mạnh, tạo tiền đề vững chắc phấn đấu từ năm 2030 xây dựng quân đội cách mạng, chính quy, tinh nhuệ, hiện đại, đặt ra những yêu cầu mới cao hơn đối với công tác giáo dục và đào tạo ở các nhà trường. Từ đó, đặt ra yêu cầu cấp bách cho các trường sĩ quan quân đội hiện nay là đẩy mạnh nghiên cứu, ứng dụng những lí thuyết, quan điểm, phương pháp dạy học hiện đại vào quá trình dạy học nhằm không ngừng đổi mới và nâng cao chất lượng quá trình này để thực hiện tốt mục tiêu mà Quân ủy Trung ương đã đề ra: “Đào tạo cán bộ cấp phân đội trình độ đại học có kiến thức cơ bản về chính trị, quân sự, chuyên môn, chuyên ngành, quản lí Nhà nước, kinh tế, xã hội, pháp luật, ngoại ngữ và tin học; có năng lực vận dụng kiến thức chuyên môn, chuyên

ngành trong lãnh đạo, tổ chức quản lí, chỉ huy, huấn luyện chiến đấu, xây dựng đơn vị và thực hiện chức trách, nhiệm vụ; có khả năng sáng tạo, thích ứng nhanh và phát triển” [3].

Nghiên cứu của Alper Aslan (2021) đã chỉ ra rằng, những sinh viên tham gia các lớp học trực tuyến sử dụng dạy học nêu vấn đề có mức độ thành tích học tập, kĩ năng giải quyết vấn đề và tương tác cao hơn so với những sinh viên tham gia các lớp học trực tuyến sử dụng phương pháp dạy học thông thường [4].

Để đánh giá chính xác thực trạng vận dụng các lí thuyết về dạy học nêu vấn đề vào thực tiễn dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn, chúng tôi tiến hành khảo sát thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Khái quát về khảo sát thực trạng

Mục tiêu khảo sát: Khảo sát thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học.

Đối tượng và thời gian khảo sát: Chọn đối tượng khảo sát theo phương pháp lấy mẫu ngẫu nhiên với hai nhóm đối tượng: Giảng viên và học viên của năm trường sĩ quan trong Quân đội Nhân dân Việt Nam bao gồm: Trường Sĩ quan Chính trị, Trường Sĩ quan Lục quân 1, Trường Sĩ quan Pháo binh, Trường Sĩ quan Tăng Thiết giáp, Trường Sĩ quan Công binh. Tổng số 739 khách

thể (238 giảng viên, cán bộ quản lý và 501 học viên). Thời điểm thực hiện khảo sát từ tháng 8 năm 2022 đến tháng 11 năm 2022.

Phương pháp khảo sát: Phương pháp điều tra bằng bảng hỏi (Anket): Xây dựng công cụ khảo sát phiếu hỏi dành cho giảng viên và học viên sử dụng thang đo Likert 5 mức độ tương ứng, với cách tính điểm từ 1 đến 5. Điểm đánh giá càng cao thể hiện sự đồng tình của khách thể càng cao và ngược lại. Với mỗi mức độ có tính điểm trung bình (Mean) và độ lệch chuẩn (Standard deviation), xếp thứ bậc; phương pháp phỏng vấn sâu; quan sát sự phạm; nghiên cứu sản phẩm giáo dục; xin ý kiến chuyên gia; phương pháp xử lý số liệu bằng phần mềm SPSS for windows 22.0. Các thông số và phân tích thống kê được sử dụng bao gồm: Điểm trung bình, độ lệch chuẩn. Sử dụng thang đo đánh giá 5 mức, giá trị trung bình khoảng cách các mức được tính theo công thức: $(Max - Min)/5 = (5 - 1)/5 = 0,8$ (xem Bảng 1). Dùng bảng để mô tả số liệu thu được trên mẫu khách thể khảo sát. Đánh giá độ tin cậy thang đo của bộ công cụ trong nghiên cứu này, chúng tôi sử dụng mô hình tương quan Alpha của Cronbach (Cronbach's Coefficient Alpha) [5].

Bảng 1: Thang đo các mức độ đánh giá

Giá trị	Mức độ đánh giá		
1.0- 1.8	Hoàn toàn không đúng	Không cao	Hoàn toàn không thích hợp
1.81- 2.6	Không đúng	Trung bình	Không thích hợp
2.61 - 3.4	Đúng một phần	Khá cao	Tương đối thích hợp
3.41- 4.2	Đúng	Cao	Thích hợp
4.21- 5.0	Hoàn toàn đúng	Rất cao	Hoàn toàn thích hợp

Bảng 2: Nhận thức của giảng viên và học viên về dấu hiệu đặc trưng của dạy học nêu vấn đề theo hướng phát triển năng lực người học

Nội dung	Giảng viên			Học viên			Tổng hợp		
	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
Dạy học lấy người học làm trung tâm.	3.87	0.98	1	3.96	0.68	1	3.92	0.83	1
Dạy học định hướng kết quả đầu ra.	2.45	0.98	6	3.39	0.79	4	2.92	0.89	4
Dạy học định hướng hoạt động.	3.17	0.98	3	2.64	0.99	5	2.91	0.99	5
Dạy học hướng đến phát triển năng lực vận dụng kiến thức vào giải quyết các tình huống trong thực tiễn cuộc sống cho người học.	2.55	0.99	5	3.76	0.76	2	3.16	0.88	3
Nội dung dạy học mang tính vấn đề, gắn chặt lí luận với thực tiễn, hướng tới giải quyết các vấn đề trong lí luận và thực tiễn.	3.45	1.03	2	3.63	0.82	3	3.54	0.93	2
Dạy học đặt người học vào tình huống thực tế, phù hợp với quá trình nhận thức của người học.	2.96	0.85	4	2.49	0.96	6	2.73	0.91	6
Dạy học định hướng và phân hóa người học.	2.30	0.88	7	2.44	0.90	7	2.37	0.89	7
Tổng	2.96			3.19			3.08		

2.2. Kết quả khảo sát thực trạng

2.2.1. Thực trạng nhận thức của giảng viên và học viên về dạy học nêu vấn đề theo hướng phát triển năng lực người học

Để tìm hiểu nhận thức của giảng viên, chúng tôi đưa ra 5 chỉ báo về các dấu hiệu đặc trưng của dạy học nêu vấn đề theo hướng phát triển năng lực người học, yêu cầu đối tượng điều tra đánh giá mức độ nhận thức của bản thân đối với từng chỉ báo, kết quả khảo sát thu được như sau (xem Bảng 2).

Kết quả điều tra khảo sát ở Bảng 2 (với mức độ đánh giá theo thang: Hoàn toàn không đúng; Không đúng; Đúng một phần; Đúng; Hoàn toàn đúng) cho thấy, nhận thức của giảng viên và học viên về các dấu hiệu đặc trưng của dạy học nêu vấn đề theo hướng phát triển năng lực người học là tương đối đồng nhất với điểm điểm tổng hợp chung là: 3.08 (Giảng viên: 2.96; Học viên: 3.19) nằm trong khoảng $2.61 \leq \text{Điểm trung bình} \leq 3.4$ (tương đương mức: Đúng một phần). Trong đó, chỉ báo về “*Dạy học lấy người học làm trung tâm*” có điểm trung bình chung là: 3.92 (Giảng viên: 3.87; Học viên: 3.96) xếp bậc thứ 1; “*Nội dung dạy học mang tính vấn đề, gắn chặt lí luận với thực tiễn, hướng tới giải quyết các vấn đề trong lí luận và thực tiễn*” có điểm trung bình chung là: 3.54 (Giảng viên: 3.45; Học viên: 3.63) xếp bậc thứ 2 được giảng viên và học viên đánh giá ở mức “Đúng”. Các chỉ báo còn lại được giảng viên và học viên đánh giá ở mức “Đúng một phần”.

2.2.2. Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong xác định mục tiêu dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học

Kết quả điều tra ở Bảng 3 (với mức độ đánh giá theo thang: Không cao; Trung bình; Khá cao; Cao; Rất cao) cho thấy, đánh giá của giảng viên và học viên về vận dụng dạy học nêu vấn đề trong xác định mục tiêu dạy

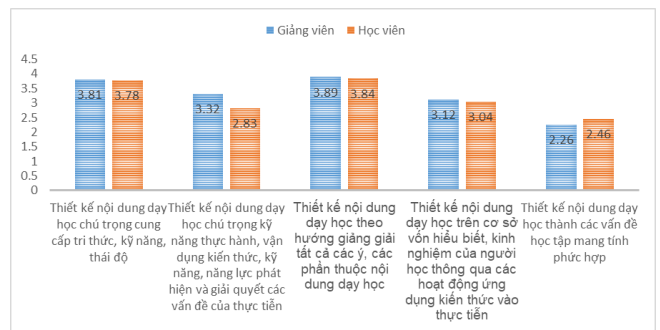
học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học là khá tương đồng với điểm tổng hợp chung là: 3.09 (Giảng viên: 3.24; Học viên: 2.95) nằm trong khoảng $2.61 \leq$ điểm trung bình ≤ 3.4 (tương đương mức: Khá cao). Trong đó, chỉ báo: “Mục tiêu phải bảo đảm trang bị những kiến thức, kỹ năng, thái độ cơ bản của môn học cho học viên” có điểm trung bình chung là: 3.90 (giảng viên: 3.97; học viên: 3.83) xếp bậc thứ 1 được đánh giá ở mức “Cao”; các chỉ báo: “Phát triển cho học viên khả năng huy động tổng hợp các kiến thức, kỹ năng của các lĩnh vực khoa học có liên quan vào giải quyết các nhiệm vụ học tập và thực tiễn” có điểm trung bình chung là: 3.22 (giảng viên: 3.89; học viên: 2.54) xếp bậc thứ 2; “Phát triển khả năng suy luận, phân tích, tổng hợp, đánh giá” có điểm trung bình chung là: 3.20 (giảng viên: 3.66; học viên: 2.73) xếp bậc thứ 3 được đánh giá “Khá cao”. Những chỉ báo khác được giảng viên và học viên đánh giá ở mức độ “Khá cao”. Tuy nhiên, chỉ báo “Rèn luyện và phát triển các kỹ năng làm việc nhóm, quan sát, lắng nghe và phản hồi tích cực, giải quyết vấn đề cho học viên” có điểm trung bình chung là: 2.60 (giảng viên: 2.53; học viên: 2.68) xếp bậc thứ 7 chỉ nằm ở mức “Trung bình”.

Qua trao đổi và nghiên cứu giáo án của 16 giảng viên môn Tâm lý học quân sự, Giáo dục học quân sự, Tư tưởng Hồ Chí Minh ở Trường Sĩ quan Lục quân 1, Trường Sĩ quan Pháo binh và Trường Sĩ quan Tăng Thiết giáp thấy rằng, một số giáo án vẫn mang nặng mục tiêu trang bị kiến thức môn học cho học viên. Một số giáo án đã có sự chú trọng đến hình thành, phát triển các năng lực nhận thức, năng lực hoạt động, năng lực giải quyết vấn đề.

2.2.3. Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong thiết kế nội dung dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học

Đề khảo sát, chúng tôi đưa ra 05 chỉ báo, kết quả thu được như sau (xem Biểu đồ 1).

Kết quả điều tra ở Biểu đồ 1 (với mức độ đánh giá theo thang: Không cao; Trung bình; Khá cao; Cao; Rất cao) cho thấy, đánh giá của giảng viên và học viên về thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong thiết kế nội dung dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn có điểm tổng hợp chung là: 3.24 (Giảng viên: 3.28; Học viên: 3.19) nằm trong khoảng $2.61 \leq$ điểm trung bình ≤ 3.4 (tương đương mức: Khá cao). Trong đó các chỉ báo “Thiết kế nội dung dạy học theo hướng giải quyết tất cả các ý, các phần thuộc nội dung dạy học” có điểm trung bình chung là: 3.87 (giảng viên: 3.89; học viên: 3.84) xếp bậc thứ 1; “Thiết kế nội dung dạy học chú trọng cung cấp tri thức, kỹ năng, thái độ” có điểm trung bình chung là: 3.80 (giảng viên: 3.81; học viên: 3.78) xếp bậc thứ 2 được giảng viên và học viên đánh

Biểu đồ 1: Đánh giá của giảng viên và học viên về thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong thiết kế nội dung dạy học theo hướng phát triển năng lực người học

Bảng 3: Đánh giá của giảng viên và học viên về thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong xác định mục tiêu dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học

Nội dung	Giảng viên			Học viên			Tổng hợp		
	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
Mục tiêu phải bảo đảm trang bị những kiến thức, kỹ năng, thái độ cơ bản của môn học cho học viên.	3.97	0.87	1	3.83	0.72	1	3.9	0.80	1
Phát triển cho học viên khả năng huy động tổng hợp các kiến thức, kĩ năng của các lĩnh vực khoa học có liên quan vào giải quyết các nhiệm vụ học tập và thực tiễn.	3.89	0.91	2	2.54	0.94	7	3.22	0.93	2
Rèn luyện kĩ năng tự tìm kiếm, tự học, tự nghiên cứu cho học viên.	2.54	1.00	6	3.07	0.87	3	2.81	0.94	6
Rèn luyện và phát triển các kĩ năng làm việc nhóm, quan sát, lắng nghe và phản hồi tích cực, giải quyết vấn đề cho học viên.	2.53	1.00	7	2.68	1.01	5	2.60	1.00	7
Rèn luyện ý thức tự giác, tinh thần trách nhiệm, thái độ, nghiêm túc trong học tập của học viên.	2.99	0.89	5	3.19	0.88	2	3.09	0.89	4
Phát triển khả năng suy luận, phân tích, tổng hợp, đánh giá.	3.66	0.93	3	2.73	0.97	4	3.20	0.95	3
Phát triển năng lực tư duy độc lập, sáng tạo.	3.13	0.91	4	2.60	0.93	6	2.87	0.92	5
Tổng	3.24			2.95			3.09		

giá ở mức “Cao”. Các chỉ báo còn lại được đánh giá ở mức “Khá cao”. Tuy nhiên, chỉ báo “*Thiết kế nội dung dạy học thành các vấn đề học tập mang tính phức hợp*” có điểm trung bình chung là: 2.36 (giảng viên: 2.26; học viên: 2.46) xếp bậc thứ 5 chỉ được đánh giá ở mức “Trung bình”.

Qua phỏng vấn sâu 12 giảng viên ở Trường Sĩ quan Chính trị và Trường Sĩ quan Lục quân 1, đa số đều cho rằng: Các nội dung dạy học đã bám sát Chương trình 1650 của Tổng cục Chính trị. Tuy nhiên, do đặc thù các môn khoa học xã hội và nhân văn nên còn nhiều nội dung mang tính hàn lâm và nặng về lí luận. Vì vậy, trong quá trình soạn giáo án, nhiều giảng viên chỉ mới tập trung chủ yếu cung cấp những kiến thức cơ bản cho người học mà chưa chú trọng đến thiết kế nội dung thành các vấn đề mang tính phức hợp đòi hỏi phải sử dụng kiến thức, kinh nghiệm sẵn có để giải quyết; chưa chú trọng đến việc rèn luyện kĩ năng và khả năng vận dụng vào thực tiễn hướng tới sự phát triển năng lực cho người học.

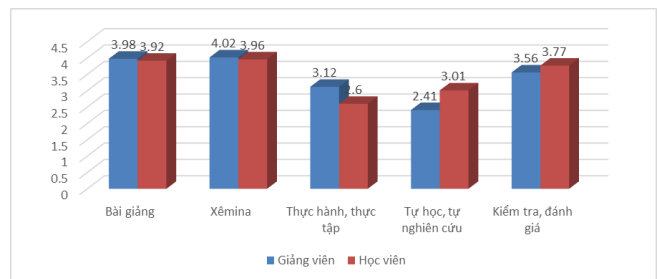
2.2.4. Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong sử dụng phương pháp dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội hướng phát triển năng lực người học

Kết quả khảo sát ở Bảng 4 (với mức độ đánh giá theo thang: Hoàn toàn không thích hợp; Không thích hợp; Tương đối thích hợp; Thích hợp; Hoàn toàn thích hợp) cho thấy, đánh giá của giảng viên và học viên về thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong sử dụng phương pháp dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học, có điểm tổng hợp chung là: 3.02 (Giảng viên: 2.99; Học viên: 3.04) nằm trong khoảng $2.61 \leq$ điểm trung bình ≤ 3.4 (ở mức: Tương đối thích hợp). Trong đó, có 02 tiêu chí được đánh giá ở mức “Thích hợp” là: “*Nhóm phương pháp dạy học dùng ngôn ngữ*” là nhóm phương pháp

được sử dụng phổ biến trong tất cả các giờ học có điểm trung bình chung là: 3.98 (Giảng viên: 4.02; Học viên: 3.94) xếp bậc thứ 1; “*Nhóm phương pháp dạy học kiểm tra, đánh giá*” có điểm trung bình chung là: 3.92, xếp bậc thứ 2. Các nhóm phương pháp tiếp theo được giảng viên và học viên đánh giá ở mức “Tương đối thích hợp” là: “*Nhóm phương pháp dạy học trực quan*” có điểm trung bình chung là: 3.17, xếp bậc thứ 3; “*Dạy học hợp tác*” có điểm trung bình chung là: 2.91, xếp bậc thứ 4; “*Dạy học định hướng hoạt động*” có điểm trung bình chung là: 2.85, xếp bậc thứ 5; “*Dạy học tình huống*” có điểm trung bình chung là: 2.72, xếp bậc thứ 6; “*Dạy học thực hành*” có điểm trung bình chung là: 2.64, xếp bậc thứ 7.

2.2.5. Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong hình thức tổ chức dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội hướng phát triển năng lực người học

Kết quả khảo sát ở Biểu đồ 2 (Với mức độ đánh giá theo thang: Hoàn toàn không thích hợp; Không thích hợp; Tương đối thích hợp; Thích hợp; Hoàn toàn thích hợp) cho thấy, đánh giá của giảng viên và học viên về vận dụng dạy học nêu vấn đề trong các hình thức dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn là tương đối

Biểu đồ 2: Đánh giá của giảng viên và học viên về thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong các hình thức tổ chức dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học

Bảng 4: Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong sử dụng phương pháp dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học

Nội dung	Giảng viên			Học viên			Tổng hợp		
	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
Nhóm phương pháp dạy học dùng ngôn ngữ	4.02	0.77	1	3.94	0.68	1	3.98	0.73	1
Nhóm phương pháp dạy học trực quan	3.14	0.85	3	3.19	0.87	4	3.17	0.86	3
Nhóm phương pháp dạy học thực hành	2.64	1.13	6	2.63	0.99	5	2.64	1.06	7
Nhóm phương pháp kiểm tra, đánh giá	4.01	0.76	2	3.83	0.74	3	3.92	0.75	2
Dạy học tình huống	2.70	1.09	5	2.73	1.03	6	2.74	1.06	6
Dạy học kiến tạo	2.47	1.03	9	2.36	0.87	2	2.44	0.95	9
Dạy học hợp tác	2.84	0.97	4	2.98	0.92	7	2.91	0.95	4
Dạy học định hướng hoạt động	2.64	1.05	7	3.06	0.95	8	2.85	1.00	5
Dạy học dự án	2.47	0.96	8	2.68	1.03	9	2.58	0.99	8
Tổng	2.99			3.04			3.02		

đồng nhất, có điểm tổng hợp chung = 3.44 (Giảng viên: 3.42; Học viên: 3.45) nằm trong khoảng $3.41 \leq$ điểm trung bình ≤ 4.2 (ở mức: Tương đối thích hợp). Trong đó ở các chỉ báo: “*Xêmina*” có điểm trung bình = 3.99 (giảng viên: 4.02; học viên: 3.96) xếp bậc thứ 1; “*Bài giảng*” có điểm trung bình = 3.95, xếp bậc thứ 2; “*Kiểm tra, đánh giá*” có điểm trung bình = 3.67, xếp bậc thứ 3 được đánh giá ở mức “Thích hợp”. Các hình thức khác được đánh giá ở mức “Tương đối thích hợp”, trong đó, hình thức “*Tự học, tự nghiên cứu*” được đánh giá thấp nhất với điểm trung bình = 2.71 (Giảng viên: 2.41; Học viên: 3.01) xếp bậc thứ 5.

2.2.6. Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong kiểm tra, đánh giá kết quả học tập các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học

Kết quả khảo sát ở Bảng 5 (với mức độ đánh giá theo thang: Hoàn toàn không thích hợp; Không thích hợp; Tương đối thích hợp; Thích hợp; Hoàn toàn thích hợp) cho thấy, đánh giá của giảng viên và học viên về vận dụng dạy học nêu vấn đề trong kiểm tra, đánh giá là tương đối thống nhất với điểm tổng hợp chung là: 3.17 (Giảng viên: 3.15; Học viên: 3.19) nằm trong khoảng $2.61 \leq$ điểm trung bình ≤ 3.4 (ở mức: Tương đối thích hợp). Trong đó, có 04 hình thức được giảng viên và học viên đánh giá là “Thích hợp”, thể hiện ở các chỉ báo, cụ thể: “*Bài kiểm tra viết, tự luận*” có điểm trung bình chung là: 3.90 (Giảng viên: 4.03; Học viên: 3.78) xếp bậc thứ 1; “*Kiểm tra vấn đáp*” có điểm trung bình chung là: 3.89, xếp bậc thứ 2; “*Tiểu luận, thu hoạch*” có điểm trung bình chung là: 3.81 xếp bậc thứ 3; “*Đánh giá quá trình*” có điểm trung bình chung là: 3.41, xếp bậc thứ 4. Những chỉ báo còn lại đều được giảng viên và học viên đánh giá ở mức “Tương đối thích hợp”. Như vậy, trong các hình thức kiểm tra, đánh giá đều có thể vận dụng dạy học nêu vấn đề nhằm hướng tới đánh giá toàn diện phẩm chất và năng lực của học viên.

2.3. Đánh giá chung về thực trạng

2.3.1. Ưu điểm

Thứ nhất, giảng viên và học viên đã có nhận thức đúng đắn về dạy học nêu vấn đề. Tuy mới chỉ là những nhận thức ban đầu nhưng là điều kiện quan trọng để vận dụng dạy học nêu vấn đề vào quá trình dạy học. Trong đó, giảng viên và học viên đánh giá cao khả năng vận dụng dạy học nêu vấn đề vào dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học từ việc xác định mục tiêu, thiết kế nội dung đến lựa chọn phương pháp, hình thức tổ chức dạy học phù hợp với quá trình dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội hiện nay.

Thứ hai, đổi mới mục tiêu, nội dung, chương trình, phương pháp dạy học hiện nay được các trường sĩ quan quân đội coi là khâu đột phá nhằm nâng cao chất lượng dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn, góp phần đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục, đào tạo ở các nhà trường. Trong đó, mục tiêu dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn được xây dựng bám sát với yêu cầu, nhiệm vụ xây dựng quân đội thời kì mới. Cùng với mục tiêu về kiến thức, kĩ năng, thái độ, thì các mục tiêu phát triển năng lực, phát triển các kĩ năng xã hội, phát triển cho học viên khả năng huy động tổng hợp các kiến thức, kĩ năng của các lĩnh vực khoa học có liên quan vào giải quyết các nhiệm vụ học tập và thực tiễn hoạt động quân sự đã được các nhà trường quan tâm, xây dựng nhằm hướng đến phát triển toàn diện phẩm chất và năng lực cho học viên đáp ứng những đòi hỏi của nhiệm vụ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc trong tình hình mới.

Thứ ba, vận dụng dạy học nêu vấn đề trong thiết kế nội dung dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn, từng bước được quan tâm, ngày càng bảo đảm tính khoa học, cơ bản, hiện đại. Nội dung dạy học được thiết kế theo hướng chú trọng kĩ năng thực hành, vận dụng kiến thức, nâng cao năng lực phát hiện, giải quyết các

Bảng 5: Đánh giá của giảng viên và học viên về vận dụng dạy học nêu vấn đề trong kiểm tra, đánh giá kết quả học tập các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học

Nội dung	Giảng viên			Học viên			Tổng hợp		
	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn	Thứ bậc
Kiểm tra vấn đáp	3.95	0.85	3	3.84	0.74	1	3.89	0.79	2
Kiểm tra viết, tự luận	4.03	0.76	1	3.78	0.78	2	3.90	0.77	1
Đánh giá quá trình	3.47	0.91	4	3.35	0.87	4	3.41	0.89	4
Trắc nghiệm khách quan	2.58	0.87	8	2.71	1.05	8	2.64	0.96	8
Tiểu luận, thu hoạch	3.98	0.77	2	3.63	0.88	3	3.81	0.83	3
Đánh giá đồng đẳng	2.61	0.90	7	3.20	0.89	5	2.91	0.89	5
Học viên tự đánh giá	2.49	0.99	9	2.72	0.98	7	2.61	0.98	9
Đánh giá thông qua bài tập thực hành	2.87	0.87	5	2.47	0.92	9	2.67	0.89	7
Đánh giá phiếu học tập	2.70	0.98	6	3.03	0.90	6	2.87	0.94	6
Tổng	3.15			3.19			3.17		

vấn đề của thực tiễn, nhiều bài giảng của giảng viên đã thiết kế nội dung dạy học thành các vấn đề học tập mang tính phức hợp.

Thứ tư, vận dụng dạy học nêu vấn đề thích hợp với hầu hết các phương pháp dạy học phổ biến ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay, đặc biệt là đối với các phương pháp dạy học tích cực hóa hoạt động nhận thức của người học như: dạy học hợp tác, dạy học định hướng hoạt động, dạy học tình huống... Thông qua đó, kích thích được tính tích cực, chủ động, tư duy độc lập, sáng tạo hướng tới phát triển năng lực người học.

Thứ năm, vận dụng dạy học nêu vấn đề phù hợp với nhiều loại hình tổ chức dạy học ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay, trong đó nổi bật là các hình thức: Seminar, bài giảng, kiểm tra, đánh giá. Đây là các hình thức tổ chức dạy học cơ bản, có vai trò quan trọng và chiếm thời lượng lớn trong chương trình dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn.

Thứ sáu, vận dụng dạy học nêu vấn đề trong kiểm tra, đánh giá kết quả học tập các môn khoa học xã hội và nhân văn thường xuyên được đổi mới, bảo đảm tương đối tốt cho quá trình đánh giá năng lực người học. Các trường sĩ quan quân đội đã kết hợp sử dụng nhiều hình thức kiểm tra, đánh giá kết quả học tập khác nhau để đánh giá được khách quan, chính xác cả sự phát triển về năng lực cũng như phẩm chất của người học.

2.3.2. Hạn chế và nguyên nhân của những hạn chế

a. Hạn chế

Thứ nhất, nhận thức của giảng viên và học viên về dạy học nêu vấn đề theo hướng phát triển năng lực của người học chưa thật sâu sắc. Một bộ phận giảng viên thiếu kiến thức hệ thống; thiếu năng lực vận dụng dạy học nêu vấn đề vào quá trình giảng dạy nên quá trình vận dụng còn có biểu hiện máy móc, rập khuôn hoặc mang tính hình thức, đối phó. Còn có bộ phận không nhỏ học viên chưa có hiểu biết đúng đắn về dạy học nêu vấn đề nên dẫn đến thiếu tự giác, thiếu tính chủ động, ỷ lại, dựa dẫm vào người khác, thậm chí một số học viên tham gia học tập một cách chiếu lệ, dẫn đến hiệu quả dạy học nêu vấn đề chưa cao.

Thứ hai, xác định mục tiêu dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn theo hướng phát triển năng lực người học của một số giảng viên còn chưa chính xác, một số bài giảng vận dụng dạy học nêu vấn đề còn nặng về kiến thức, chưa thật chú trọng tới rèn luyện, phát triển kỹ năng cho người học; đặc biệt là khả năng vận dụng hệ thống kiến thức, kỹ năng vào giải quyết các tình huống, vấn đề trong thực tiễn hoạt động quân sự cho học viên.

Thứ ba, nội dung dạy học còn nặng về lý thuyết, dàn trải, thiếu chất lọc, chưa sát với chức trách, nhiệm vụ của học viên ở đơn vị. Nội dung các vấn đề học tập trong dạy học nêu vấn đề còn chưa được xây dựng chu đáo, thiếu tính linh hoạt, logic, chưa sát đối tượng người học, đặc điểm nghề nghiệp hoạt động quân sự và

chưa hướng tới sự phát triển năng lực cho người học.

Thứ tư, phương pháp, hình thức tổ chức dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn được sử dụng trong dạy học nêu vấn đề vẫn còn lạc hậu, giản đơn, nặng về truyền thụ lý thuyết, chủ yếu tập trung vào hoạt động của giảng viên, ít có sự tương tác giữa giảng viên và học viên, chưa đáp ứng được yêu cầu của quá trình dạy học hiện nay. Việc đổi mới và vận dụng dạy học nêu vấn đề vào quá trình dạy học còn cứng nhắc, thiếu linh hoạt, chưa phát huy được tính tích cực, tư duy độc lập, sáng tạo của học viên trong quá trình học tập.

Thứ năm, vận dụng dạy học nêu vấn đề trong các hình thức kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của người học mặc dù khá phổ biến nhưng mức độ vận dụng còn chưa đồng đều. Vận dụng dạy học nêu vấn đề ở các hình thức: đánh giá thông qua bài tập thực hành, trắc nghiệm khách quan, học viên tự đánh giá mức độ chưa cao dẫn tới việc đánh giá, đo lường sự phát triển năng lực của người học chưa toàn diện.

b. Nguyên nhân của những hạn chế

Một là, nhận thức về dạy học nêu vấn đề của giảng viên và học viên còn hạn chế nhất định, do chưa hiểu biết đầy đủ về dạy học nêu vấn đề, nhất là quy trình tổ chức dạy học theo kiểu dạy học nêu vấn đề. Mặt khác, chưa có nhiều tài liệu chuẩn để định hướng cho giảng viên trong quá trình vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học.

Hai là, năng lực của đội ngũ giảng viên ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay còn những hạn chế nhất định, nhất là việc cập nhật những tri thức mới theo chuẩn quốc gia và quân đội. Một số giảng viên có tư tưởng ngại đổi mới, thiếu tích cực trong nghiên cứu, học tập nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ.

Ba là, nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn đã thường xuyên được đổi mới, tiếp cận với những phương pháp dạy học hiện đại. Tuy nhiên, nội dung dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn còn mang tính hàn lâm, chưa theo kịp sự phát triển của khoa học, thực tiễn kinh tế - xã hội và thực tiễn hoạt động quân sự. Vận dụng dạy học nêu vấn đề trong các phương pháp dạy học còn cứng nhắc, chưa có sự biến hóa, thiếu linh hoạt dẫn đến chưa phát huy được tính tích cực nhận thức, tư duy sáng tạo trong học tập của học viên. Hình thức dạy học đơn điệu, thiếu tính thực hành, trải nghiệm.

Bốn là, kiểm tra, đánh giá còn nặng về yêu cầu tái hiện kiến thức, chưa mang tính tổng hợp cao, chưa đòi hỏi học viên phải suy luận, sáng tạo trong cách giải quyết vấn đề, nhất là chưa hướng vào đánh giá năng lực của học viên. Hình thức đánh giá chưa đa dạng, phong phú, chưa kết hợp được nhiều hình thức kiểm tra, đánh giá toàn diện kết quả học tập của học viên.

Năm là, điều kiện bảo đảm cho quá trình dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn và điều kiện để vận

dụng các lí thuyết hiện đại đã được các nhà trường quan tâm, bảo đảm. Vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn còn thiếu cơ chế, hướng dẫn của cơ quan chức năng, dẫn đến giảng viên nhận thức chưa đầy đủ, lúng túng trong việc vận dụng dạy học nêu vấn đề theo hướng phát triển năng lực người học vào xác định mục tiêu, thiết kế nội dung, sử dụng phương pháp dạy học thích hợp.

Sáu là, hiện nay các trường sĩ quan quân đội chưa xây dựng một quy trình chuẩn về dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn để làm căn cứ khoa học cho giảng viên vận dụng vào thực tiễn công tác giảng dạy. Đòi hỏi các trường sĩ quan quân đội cần quan tâm, lãnh đạo, chỉ đạo việc nghiên cứu, xây dựng quy trình để giảng viên vận dụng dạy học nêu vấn đề vào quá trình dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn đạt hiệu quả cao.

3. Kết luận

Kết quả nghiên cứu thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học được tiến hành khá toàn diện cả về thực trạng nhận thức của giảng viên và học viên. Thực trạng vận dụng dạy học nêu vấn đề vào xác định mục tiêu, thiết kế nội dung, lựa chọn phương pháp, hình thức tổ chức dạy học và kiểm tra đánh giá, đây là những căn cứ thực tiễn quan trọng, làm cơ sở khoa học để xây dựng yêu cầu và các biện pháp vận dụng dạy học nêu vấn đề trong dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn ở các trường sĩ quan quân đội theo hướng phát triển năng lực người học mang tính thiết thực, khả thi, nhằm nâng cao chất lượng dạy học các môn khoa học xã hội và nhân văn, góp phần nâng cao chất lượng giáo dục, đào tạo ở các trường sĩ quan quân đội hiện nay.

Tài liệu tham khảo

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam, (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập 1, NXB Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [2] Kerka, S, (2001), *Competency-based education and training*, ERIC Publications.
- [3] Quân ủy Trung ương, (20/12/2022), *Nghị quyết 1657-NQ/QUTW về đổi mới công tác giáo dục và đào tạo đáp ứng yêu cầu nhiệm vụ xây dựng Quân đội trong tình hình mới*.
- [4] Alper Aslan, (2021), *Problem-based learning in live online classes: Learning achievement, problem-solving skill, communication skill, and interaction*, Computers & Education, 171, 104237. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2021.104237>.
- [5] Hoàng Trọng - Chu Nguyễn Mộng Ngọc, (2008), *Phân tích dữ liệu nghiên cứu với SPSS*, tập 2, NXB Hồng Đức.
- [6] Bộ Quốc phòng, (2016), *Điều lệ công tác nhà trường Quân đội Nhân dân Việt Nam*, NXB Quân đội Nhân dân, Hà Nội.
- [7] Bộ Tổng tham mưu, (2020), *Báo cáo tổng kết thực hiện chiến lược phát triển giáo dục và đào tạo trong quân đội giai đoạn 2011 - 2020*, Hà Nội.
- [8] Tổng cục Chính trị (25/9/2018), *Quyết định số 1650/QĐ-CT về việc ban hành Chương trình khoa học xã hội và nhân văn đào tạo sĩ quan chỉ huy - tham mưu, hậu cần, kĩ thuật, quân y, tình báo cấp phân đội, trình độ đại học trong Quân đội Nhân dân Việt Nam*.

THE CURRENT SITUATION OF APPLYING PROBLEM-BASED TEACHING IN TEACHING SOCIAL SCIENCES AND HUMANITIES SUBJECTS AT MILITARY OFFICER SCHOOLS IN THE DIRECTION OF DEVELOPING LEARNERS' CAPACITY

Lam Hai Dang*¹, Than Van Quan²

* Corresponding author

¹ Email: mrhai.dang2010@gmail.com

² Email: hongquan.hvct1978@gmail.com

Political Academy - Ministry of National Defence
124 Ngo Quyen, Quang Trung, Ha Dong,
Hanoi, Vietnam

ABSTRACT: *The article presents the current situation of applying problem-based teaching method in teaching Social Sciences and Humanities subjects at military officer schools in the direction of developing learners' capacity. Based on the survey results, the article analyzes and evaluates the current situation in order to find out the advantages, limitations and its causes as a basis for proposing requirements and measures to improve the quality of the problem-based teaching method in teaching Social Sciences and Humanities subjects at military officer schools in the direction of developing learners' capacity, contributing to the innovation and improvement of the quality of teaching the Social Sciences and Humanities subjects in particular and the quality of education and training in general in military officer schools today.*

KEYWORDS: *Problem-solving teaching, the current situation of problem-based teaching, Social Sciences and Humanities, military officer schools.*